

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl dokumento „Konstruktyvesnis pilietinės visuomenės vaidmuo įgyvendinant aplinkosaugos teisės aktus“**(tiriamoji nuomonė)**

(2020/C 47/07)

Pranešėjas **Arnaud SCHWARTZ**Bendrapranešėjis **István KOMORÓCZKI**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2019 12 18
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis Tiriamoji nuomonė
Biuro sprendimas	2018 12 11
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2019 10 1
Priimta plenarinėje sesijoje	2019 10 30
Plenarinė sesija Nr.	547
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	152/3/1

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Prašydama pateikti šią nuomonę, Europos Komisija (EK) pareiškė, kad organizuotoje pilietinėje visuomenėje „įgyvendinant teisės aktus lemiamas vaidmuo tenka darbdaviams, darbuotojams ir kitiems atstovams“. EESRK su tuo sutinka ir, kaip ir ankstesnėse nuomonėse⁽¹⁾(²), pabrėžia, kad aplinkosaugos teisės aktai nėra tinkamai įgyvendinami, nes visais lygmenimis trūksta politinės valios. Tai visiškai nesujie su tuo, kad pilietinė visuomenė neatlieka savo vaidmens pakankamai ar konstruktyviai.

1.2. Todėl EESRK ragina EK parengti geresnę atitikties užtikrinimo sistemą ES lygmeniu. Įdiegiant sistemą turėtų būti nustatytas skaidresnis ir tvirtesnis skundų bei pažeidimų nagrinėjimas, taip pat įtraukiama gausėnių žmogiškųjų ir finansinių išteklių (pavyzdžiui, pagal daugiametę finansinę programą (DFP)). Siekiama paaiškinti, kas yra ES aplinkosaugos teisės aktai, patikrinti, ar jie tinkamai įgyvendinami, juos įvertinti ir prireikus padėti teismams vykdyti savo funkcijas.

1.3. EESRK remia aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūros (EIR) procesą, kuris yra labai svarbus teikiant įvairiausia informaciją apie aplinką tokiais klausimais kaip tvarumas, klimato kaita ir gyvenimo kokybė Europoje. Tačiau jis laukia, kad EK ir valstybės narės įvykdyt savo įsipareigojimus integruodamos pilietinės visuomenės organizacijų (PVO) nuomonę į savo aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūrą ir šalių ataskaitas.

1.4. EESRK taip pat prašo, kad EK sistemingiau integruotų PVO į būsimas ES aplinkosaugos teisės aktų tinkamumo patikras ir į būsimus aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūros procesus tiek nacionaliniu, tiek ES lygmenimis. Šis integravimas turėtų vykti labai ankstyvu vertinimo kriterijų apibrėžimo etapu, bendradarbiaujant su EESRK arba lygiaverčiais komitetais, priklausomai nuo to, ar tai vykdoma Europos, nacionaliniu ar vietos lygmeniu.

⁽¹⁾ EESRK nuomonė „ES aplinkosaugos reikalavimų laikymosi ir aplinkos valdymo gerinimo veiksmai“ (OL C 283, 2018 8 10, p. 83).

⁽²⁾ EESRK nuomonė „ES aplinkos teisės aktų įgyvendinimas oro kokybės, vandens ir atliekų tvarkymo srityse“ (OL C 110, 2019 3 22, p. 33).

1.5. EESRK prašo EK užtikrinti, kad valstybės narės sukurtų, įdiegtų ir valdytų suderintas, žalias ir tvarias mokesčių sistemas, grindžiamas principu „teršėjas moka“. Tokiu būdu išteklių bus sistemingai perskirstyti tiems subjektams, kurie imasi veiksmų siekdami užkirsti kelią dirvožemio, vandens ir oro taršai. Šis principas taip pat turėtų būti taikomas savivaldybėms ir kitiems vietos ar regioniniams administraciniais vienetams.

1.6. Aplinkosaugos srities PVO ir MVĮ turėtų aktyviau dalyvauti teikiant informaciją darbuotojams ir formuojant švietimą ir mokymą aplinkos apsaugos srityje, kad plačioji visuomenė turėtų elementarų supratimą šiais klausimais. Valstybės narės turėtų remti ir finansuoti šį bendradarbiavimą. Privalomas mokymas klimato ir aplinkosaugos temomis (6–18 m. amžiaus moksleivių) turėtų būti įtrauktas į visų šalių nacionalinę mokymo programą, o aplinkosaugos srityje veikiančios PVO nuo 2020 m. turėtų privalomai dalyvauti teoriniame ar praktiniame darbe.

1.7. Politiniu lygmeniu EESRK primygtinai ragina visas valstybes nares bent jau įsteigti aplinkosaugos ministerijas, kurios leistų skirti daugiau dėmesio aplinkosaugos teisės aktams, juos geriau koordinuoti ir užtikrinti jų vykdymą.

1.8. Siekiant sumažinti mūsų ekologinį pėdsaką ir sustiprinti darnų vystymąsi, EESRK primygtinai ragina valstybes nares visiškai įgyvendinti žaliųjų viešųjų pirkimų strategijas taip, kad EK galėtų nuolat ir tiesiogiai tai prižiūrėti. EK taip pat turėtų reikalauti, kad PVO dalyvautų rengiant žaliuosius viešuosius pirkimus ir patvirtinant pateikiamus pasiūlymus. Be to, EK turėtų pasiūlyti galimybę pasinaudoti ES lėšomis, siekiant padidinti teigiamą žaliųjų viešųjų pirkimų poveikį.

1.9. ES turi padėti kurti vietos plėtros modelius ir skatinti visuotinę savo krašto aplinkosaugą. Dėl šių priežasčių reikia, kad ES būtų pastebimesnė vietos lygmeniu, siekiant užtikrinti, kad finansavimas iš ES būtų tinkamai naudojamas, o atitinkami viešojo ir privačiojo sektorių suinteresuotieji subjektai dalyvautų tinkamai įgyvendinant aplinkosaugos teisės aktus ir valdant aplinką. Be to, tai galėtų būti atsakas į poreikį užtikrinti, kad visuomenė ir organizacijos, įsikūrusios atokiuose ES regionuose, būtų remiamos ir su jomis elgiamasi kaip su svarbia ES dalimi. EK taip pat turėtų užtikrinti, kad būtų įdarbinta pakankamai darbuotojų, kurie būtų gerai apmokyti srityse, susijusiose su galimybe susipažinti su informacija ir teise kreiptis į teismą, ir pirmiausia patikrinimo srityje tam, kad jie galėtų stebėti tinkamą įgyvendinimą.

1.10. EESRK pabrėžia, kad, skatindama ir gindama ES ekonomiką vykstant pasaulinėms prekybos deryboms, EK turi saugoti ir tvirtai palaikyti mūsų pagrindinius aplinkos ir socialinius standartus. Taip ne tik stiprinamas Europos konkurencingumas, gerinamas Europos įvaizdis ir užtikrinama jos gyventojų bei teritorijų ateitis, tai taip pat yra galimybė parodyti kitoms pasaulio šalims demokratiškesnį ir tvaresnį aktyvesniu PVO dalyvavimu grindžiamą valdymo būdą.

1.11. EESRK siūlo įsteigti trišalę organizaciją (EK, valstybės narių ir PVO) ginčams spręsti ir (arba) PVO iškeltiems klausimams aptarti, kol nepadaryta žalos aplinkai ir nesiimta kitų teisių gynimo priemonių. Be kita ko, PVO pranešus apie problemą, nepriklausoma ES mokslinė patariamoji įstaiga turėtų turėti galimybę teikti rekomendacijas EK. EK taip pat turėtų pateikti pagrįstus sprendimus.

1.12. Valstybės narės ir EK turėtų teikti daugiau politinės, finansinės ir profesinės paramos MVĮ ir pilietinės visuomenės organizacijoms, kad jos sutelktų dėmesį į aplinkos apsaugą po 2020 m.

2. Bendrosios pastabos

2.1. *Pilietinės visuomenės vaidmuo valdant, įgyvendinant ir vertinant aplinkosaugos teisės aktus*

Bendrosios aplinkybės

2.1.1. 2018 m. gruodžio mėn. pirmasis EK pirmininko pavaduotojas Fransas Timmermansas kreipėsi raštu į EESRK pirmininką prašydamas pateikti šią tiriamąją nuomonę ir nurodė, kad „įgyvendinant teisės aktus lemiamas vaidmuo tenka pilietinei visuomenei – darbdaviams, darbuotojams ir kitiems atstovams“. EESRK, kaip organizuotos pilietinės visuomenės balsas, atspindi paprastų ES visuomenės narių nuomones tose srityse, kurios priklauso pirmiau minėtame rašte įvardytoms temoms.

2.1.2. Per pastaruosius kelerius metus EESRK priėmė keletą nuomonių šiuo klausimu, į kurias turėtų atsižvelgti EK⁽³⁾(⁴).

⁽³⁾ EESRK nuomonė „ES aplinkosaugos reikalavimų laikymosi ir aplinkos valdymo gerinimo veiksmai“ (OL C 283, 2018 8 10, p. 83).

⁽⁴⁾ EESRK nuomonė „ES aplinkos teisės aktų įgyvendinimas oro kokybės, vandens ir atliekų tvarkymo srityse“ (OL C 110, 2019 3 22, p. 33).

2.1.3. Atsižvelgdamas į piliečių gretose augantį susirūpinimą aplinkosaugos klausimais⁽⁵⁾, EESRK norėtų priminti EK, kad viena iš pagrindinių problemų, trukdančių geriau įgyvendinti aplinkosaugos teisės aktus, yra politinės valios stoka vietos, nacionaliniu ir ES lygmenimis. Dėl to taip pat trūko žmogiškųjų ir finansinių išteklių (pavyzdžiui, pagal daugiamečę finansinę programą), kurių reikia siekiant paaiškinti aplinkosaugos teisės aktų tikslą, užtikrinti, kad jie būtų tinkamai įgyvendinami, prireikus padėti teismams vykdyti savo funkcijas⁽⁶⁾ ir šiuos teisės aktus įvertinti. Kitaip tariant, aplinkosaugos teisės aktai nepakankamai įgyvendinami ne dėl to, kad pilietinė visuomenė tinkamai ir konstruktyviai neatlieka savo vaidmens. EESRK laikosi nuomonės, kad tai pirmiausia yra teisėkūros institucijų, kurios paprasčiausiai neskyrė tam pakankamai dėmesio, kaltė.

2.1.4. Galiausiai EESRK teigia, kad siekiant JT darnaus vystymosi tikslų (DVT), pradėdant nuo 1-ojo DVT, ir praktiškai įgyvendinant visuotinius susitarimus dėl klimato kaitos, labai svarbu, kad organizuota pilietinė visuomenė aktyviau dalyvautų valdant, įgyvendinant ir vertinant ES aplinkosaugos nuostatas. Todėl EESRK atkreipia kompetentingų valdžios institucijų dėmesį į keletą šioje nuomonėje įvardytų bendro pobūdžio, sektoriinių ir teminių patobulinimų.

Galimybė susipažinti su informacija

2.1.5. EESRK tvirtai remia aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūros procesą, kuris yra labai svarbus teikiant įvairiausių informaciją apie aplinką tokiais klausimais kaip tvarumas, klimato kaita ir gyvenimo kokybė Europoje. Jis laukia, kad EK ir valstybės narės įgyvendintų savo įsipareigojimus atsižvelgdamos į PVO nuomonę savo aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūroje ir šalių ataskaitose.

2.1.6. EESRK prašo EK primygtinai raginti valstybes nares sukurti mechanizmą, suteikiantį galimybę per vieną mėnesį gauti informaciją aplinkosaugos klausimais (Orhuso konvencija⁽⁷⁾). Nebepriimtina versti visuomenę laukti (kartais ilgiau nei metus), kol jai bus suteikta galimybė susipažinti su šia informacija.

2.1.7. EESRK taip pat ragina EK geriau informuoti apie ES direktyvų viziją ir ją propaguoti reguliariau ir veiksmingiau skleidžiant informaciją socialinėse medijose. Prie šios veiklos galėtų prisidėti pilietinės visuomenės organizacijos. Labai svarbus nuolatinis mokymas ir švietimas su aplinkosauga susijusiais klausimais.

Dalyvavimas

2.1.8. EESRK prašo EK sistemingiau įtraukti PVO į būsimas ES aplinkosaugos teisės aktų tinkamumo patikras ir į būsimus aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūros procesus tiek nacionaliniu, tiek ES lygmenimis. Toks integravimas turėtų vykti labai ankstyvu etapu, kai apibrėžiami vertinimo kriterijai, bendradarbiaujant su EESRK ir lygiaverčiais komitetais nacionaliniu ir vietos lygmenimis.

2.1.9. Kaip nurodyta ankstesnėse nuomonėse⁽⁸⁾⁽⁹⁾, EESRK pakartoja, kad veiksmingas aplinkosaugos priemonių įgyvendinimas iš dalies priklauso nuo to, ar pilietinei visuomenei (darbdaviams, darbuotojams ir kitiems suinteresuotiesiems subjektams) suteikiamas aktyvesnis vaidmuo. Todėl EESRK dar kartą ragina skatinti aktyvesnį ir labiau struktūrinį PVO dalyvavimą, kuris galėtų sustiprinti aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūrą. Pavyzdžiui, PVO, sprendžiančioms su aplinkosauga susijusius klausimus nacionaliniu lygmeniu, ir mokslo bendruomenei turi būti suteikta galimybė prisidėti savo ekspertinėmis žiniomis ir įžvalgomis rengiant šalių ataskaitas, taip pat vykstant struktūriniais šalių dialogams ir vykdant tolesnę su jais susijusią veiklą.

2.1.10. Tas pats pasakytina apie ES prekybos derybas: skatindama ir gindama ES ekonomiką vykstant pasaulinėms prekybos deryboms, EK turi saugoti ir tvirtai remti mūsų pagrindinius aplinkos ir socialinius standartus. Taip ne tik stiprinamas Europos konkurencingumas, gerinamas Europos įvaizdis ir užtikrinama jos gyventojų bei teritorijų ateitis, tai taip pat yra galimybė parodyti kitiems pasaulio regionams demokratiškesnį ir tvaresnį aktyvesniu PVO dalyvavimu grindžiamą valdymo būdą.

2.1.11. PVO dažnai raginamos atstovauti visuomenei ir išreikšti jos susirūpinimą dėl su įgyvendinimu susijusių išlaidų ir trukdžių. Todėl EESRK mano, kad PVO turėtų įsitraukti ankstesniame procedūrų etape, kai jų prašoma organizuoti konsultacijas ir atitinkamai dalyvauti sprendžiant ginčus. EESRK laikosi nuomonės, kad ginčus reikėtų spręsti ankstesniu proceso etapu.

⁽⁵⁾ <https://glocalities.com/latest/reports/environmental-concern>

⁽⁶⁾ EESRK nuomonė „ES aplinkos teisės aktų įgyvendinimas oro kokybės, vandens ir atliekų tvarkymo srityse“ (OL C 110, 2019 3 22, p. 33) (1.5 išvada).

⁽⁷⁾ <https://ec.europa.eu/environment/aarhus/>

⁽⁸⁾ EESRK nuomonė „ES aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūra“ (OL C 345, 2017 10 13, p. 114).

⁽⁹⁾ EESRK nuomonė „ES aplinkos teisės aktų įgyvendinimas oro kokybės, vandens ir atliekų tvarkymo srityse“ (OL C 110, 2019 3 22, p. 33).

2.1.12. EESRK siūlo įsteigti trišalę organizaciją (EK, valstybių narių ir PVO) ginčams spręsti ir (arba) PVO iškeltiems klausimams aptarti, kol nepadaryta žalos aplinkai ir nešiama kitų teisių gynimo priemonių. Be kita ko, PVO pranešus apie problemą, nepriklausoma ES mokslinė patariamoji įstaiga turėtų turėti galimybę teikti rekomendacijas EK. EK taip pat turėtų pateikti pagrįstus sprendimus.

Teisė kreiptis į teismą

2.1.13. EESRK, darydamas nuorodą į ankstesnę nuomonę⁽¹⁰⁾, dar kartą ragina EK imtis veiksmų siekiant sudaryti geresnes sąlygas pilietinei visuomenei naudotis teise kreiptis į teismą (pvz., teise PVO kreiptis į ES Teisingumo Teismą ir skirti specializuotus teisėjus bei prokurorus ES, nacionaliniu ir vietos lygmenimis).

2.1.14. Be to, EESRK mano, kad siekiant sudaryti geresnes sąlygas naudotis teise kreiptis į teismą pavieniai asmenys turėtų turėti galimybę kreiptis į ES Teisingumo Teismą tiesiogiai, kaip ir kreipimosi į Europos Žmogaus Teisių Teismą (EŽTT) atveju, kai tai susiję su ES teisės aktų perkėlimu į nacionalinę teisę ir kai išnaudojamos visos vidaus teisių gynimo priemonės.

2.1.15. Atsižvelgdamas į dažnai pasitaikančius teismo proceso vilkinimus, EESRK ragina EK apsarstyti galimybę nustatyti su aplinkos apsaugos klausimais, išskyrus ekstremaliąsias situacijas, susijusį įsakymą, kurio turėtų laikytis valstybės narės; tuo atveju, kai padaroma tiesioginė žala aplinkai, juo būtų sustabdomas darbas, kol laukiama Pirmosios instancijos teismo sprendimo.

2.1.16. EESRK taip pat prašo, kad EK sukurtų tinkamą mechanizmą, kad už aplinkai padarytą žalą sumokėtos baudos būtų investuojamos į veiksmus, kuriais siekiama remti aplinkos apsaugą.

2.2. *Pilietinės visuomenės pasiūlymai dėl MVĮ, darbdavių, profesinių sąjungų ir aplinkos apsaugos organizacijų vaidmens įgyvendinant aplinkosaugos teisės aktus*

MVĮ vaidmuo įgyvendinant aplinkosaugos teisės aktus

2.2.1. Kaip nurodyta ankstesnėje nuomonėje⁽¹¹⁾, EESRK, kaip ir Komisija, atsargiai vertina pripažinimą, jog nepakankamas mechanizmų, užtikrinančių aplinkosaugos teisės aktų laikymąsi ir aplinkos valdymą, taikymas, deja, yra vienas iš nesąžiningą konkurenciją ir ekonominę žalą lemiančių veiksnių.

2.2.2. MVĮ ir būtent labai mažos įmonės sudaro 99,8 % Europos įmonių: jų dydis apibrėžiamas arba pagal darbuotojų skaičių, arba pagal apyvartą ir balansinę vertę⁽¹²⁾. MVĮ indėlis į vertės kūrimą bei užimtumą ir jų poveikis aplinkai yra didelis. Nors pavienės MVĮ paprastai turi ribotus žmogiškuosius ir finansinius išteklius, visi turėtume susitelkti ir skatinti jas skirti daugiau dėmesio su aplinkos apsauga susijusioms taisyklėms. MVĮ gebėjimai ir dalyvavimas diegiant inovacijas, atsinaujinant, kuriant darbo vietas ir išlaikant socialinę pažangą – labai svarbūs siekiant JT DVT ir Paryžiaus susitarimo dėl pasaulinio klimato kaitos tikslų. Yra daug kitų svarbių sričių, pavyzdžiui, sveikatos apsauga, žemės ūkis, gamyba, turizmas ir apgyvendinimas bei maitinimas, paslaugos ir verslas apskritai, kuriose svarbu kurti ir harmonizuoti aplinkos apsaugos standartus, saugoti darnų vystymąsi ir spręsti klimato kaitos klausimus. Šiuo atžvilgiu EK, valstybės narės ir PVO iš tiesų turi glaudžiau bendradarbiauti su MVĮ.

2.2.3. EESRK ragina EK užtikrinti, kad valstybės narės sukurtų, įdiegtų ir valdytų suderintas, žalias, tvarias ir aplinkos tausojimą skatinančias mokesčių sistemas, grindžiamas principu „teršėjas moka“. Tokiu būdu išteklių bus sistemingai perskirstyti tiems subjektams, kurie imasi veiksmų siekdami užkirsti kelią dirvožemio, vandens ir oro taršai. Šis principas taip pat turėtų būti taikomas savivaldybėms ir kitiems vietos ar regioniniams administraciniais vienetams.

Profesinių sąjungų ir darbdavių vaidmuo įgyvendinant aplinkosaugos teisės aktus

2.2.4. EESRK ragina EK subsidijuoti dalį išlaidų, patirtų mokant darbuotojus suprasti ir įgyvendinti aplinkosaugos taisykles per profesinių sąjungų ir (arba) darbdavių organizuojamus kursus.

⁽¹⁰⁾ EESRK nuomonė „ES aplinkosaugos reikalavimų laikymosi ir aplinkos valdymo gerinimo veiksmai“ (OL C 283, 2018 8 10, p. 83).

⁽¹¹⁾ EESRK nuomonė „ES aplinkosaugos reikalavimų laikymosi ir aplinkos valdymo gerinimo veiksmai“ (OL C 283, 2018 8 10, p. 83).

⁽¹²⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:32003H0361>.

2.2.5. Aplinkosaugos srities PVO ir MVĮ turėtų aktyviau dalyvauti teikiant informaciją darbuotojams ir formuojant švietimą ir mokymą aplinkos apsaugos srityje, kad plačioji visuomenė turėtų elementarų supratimą šiais klausimais. Valstybės narės turėtų finansuoti šį bendradarbiavimą. Privalomas mokymas klimato ir aplinkosaugos temomis (6–18 m. amžiaus moksleivių) turėtų būti įtrauktas į visų šalių nacionalinę mokymo programą, o aplinkosaugos srityje veikiančios PVO nuo 2020 m. turėtų privalomai dalyvauti teoriniame ar praktiniame darbe.

Aplinkosaugos PVO vaidmuo įgyvendinant aplinkosaugos teisės aktus

2.2.6. EESRK prašo EK užtikrinti, kad iš ES biudžeto būtų padengiamos išlaidos, susijusios su ne pelno aplinkosaugos pilietinės visuomenės organizacijų indėliais į ES ir nacionalinius procesus, taip pat į aplinkos valdymo struktūrą, aplinkosaugos teisės aktų įgyvendinimą ir vertinimą.

2.2.7. Valstybės narės ir EK turėtų apskritai teikti daugiau politinės, finansinės ir profesinės paramos MVĮ ir pilietinės visuomenės organizacijoms, kad jos sutelktų dėmesį į aplinkos apsaugą po 2020 m.

2.2.8. Aplinkosaugos PVO turėtų turėti galimybę dalyvauti priimant sprendimus dėl ES finansavimo naudojimo regionų lygmeniu projektams, kurie turi poveikį aplinkai. Be to, PVO turėtų turėti galimybę lengviau pasinaudoti šiuo finansavimu.

2.2.9. Aplinkosaugos PVO taip pat turi turėti galimybę teikti konsultacijas ir dalyvauti rengiant kasmetines valstybių narių ataskaitas, susijusias su aplinkosaugos direktyvomis (pvz., susijusias su Paukščių ir Buveinių direktyvomis arba aplinkos būkle kiekvienoje šalyje). EK taip pat turėtų būti budresnė siekdama užtikrinti, kad valstybės narės laiku pateiktų šias ataskaitas (nes kai kurios pateikiamos ne tuo metu, kaip nurodyta Buveinių direktyvos⁽¹³⁾ 16 straipsnyje arba Paukščių direktyvos⁽¹⁴⁾ 9 straipsnyje).

2.3. *Organizuotos pilietinės visuomenės pasiūlymai dėl jos vaidmens įgyvendinant aplinkosaugos teisės aktus atliekų, oro ir biologinės įvairovės srityje*

Pilietinės visuomenės vaidmuo įgyvendinant aplinkosaugos reglamentus atliekų srityje

2.3.1. EESRK yra labai susirūpinęs, kad, remiantis EK ataskaita, pusei ES šalių kyla rizika iki 2020 m. nepasiekti tikslo perdirbti 50 % komunalinių atliekų⁽¹⁵⁾.

2.3.2. EESRK primygtinai ragina EK ir valstybes nares laipsniškai atsakyti perdirbamų atliekų deginimo ir užkasimo. Atėjo laikas EK ir valstybėms narėms įvykdyti savo su aplinkosauga susijusius įsipareigojimus, užuot sutinkant su lobistinėmis organizacijomis, vykdančiomis veiklą, nukreiptą prieš skubiai reikalingą tvarią žiedinę ekonomiką, kurioje nėra atliekų.

2.3.3. Šiuo požiūriu EESRK primygtinai ragina visas valstybes nares atlikti svarbų vaidmenį sutelkiant dėmesį į aplinkosaugą ir šioje srityje imantis veiksmų. Be kita ko, EK turėtų paprašyti valstybių narių savo Vyriausybių struktūroje įkurti ministeriją, atsakingą už aplinkosaugą ir darnų vystymąsi, kad jos galėtų skirti daugiau dėmesio ES aplinkosaugos taisyklių koordinavimui ir jų vykdymo užtikrinimui.

2.3.4. Siekdamas sudaryti geresnes sąlygas siekti atliekų mažinimo tikslų ir remti šį procesą pasitelkiant geresnį švietimą ir mokymą, EESRK taip pat primygtinai ragina valstybes nares pradėti vykdyti aiškias švietimo ir informacines kampanijas, susijusias su atliekų prevencija ir tvarkymu, kurių tikslinė auditorija – plačioji visuomenė, įskaitant pradines ir vidurines mokyklas. Siekdamas labiau pabrėžti bendrą socialinę atsakomybę saugoti aplinką, EK ir valstybės narės turėtų reguliariai internete skelbti daug daugiau informacijos apie tikslinę MVĮ ir NVO veiklą, susijusią su atliekų surinkimu ir tvarkymu. Remdamasis Europos žaliosios sostinės konkurso pavyzdžiu (2019 m. – Oslas⁽¹⁶⁾), EESRK siūlo, kad nuo 2020 m. EK turėtų nacionalinėms aplinkosaugos PVO suteikti reikiamus finansinius išteklius, kad būtų galima kasmet valstybėse narėse skirti panašius *žaliuosius apdovanojimus* trims kaimo gyvenvietėms (miestams arba miesteliams), atsižvelgiant į jų aplinkosauginį veiksmingumą. Šis prizas, žinoma, nebus didelis, veikiau simboliškas, o tikslinės vietos ir nacionalinės žiniasklaidos priemonės pabrėš šio klausimo svarbą.

⁽¹³⁾ 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyva 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (OL L 206, 1992 7 27, p. 7).

⁽¹⁴⁾ 2009 m. lapkričio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/147/EB dėl laukinių paukščių apsaugos (OL L 20, 2010 1 26, p. 7).

⁽¹⁵⁾ COM(2019) 149 final.

⁽¹⁶⁾ http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/index_en.htm.

2.3.5. Mokesčiai, mokesstinės nuobaudos, atleidimas nuo tam tikrų mokesčių mokėjimo ir mokesčių lengvatos yra svarbios paskatos šalies ekonomikos valdymui ir augimui, kai suinteresuotieji subjektai skatinami mažinti ir tvarkyti atliekas kaip naudingą išteklių arba nuo to atgrasomi. Kad MVĮ ištrauktų į efektyvesnį atliekų išteklių valdymą ir išlaikytų geresnę oro kokybę, EESRK siūlo valstybėms narėms taikyti didesnius mokesčius už atliekų šalinimą ir sąvartynus, gerokai sumažinti ar net uždrausti atliekų deginimą ir įgyvendinti principą „mokek už tiek, kiek išmeti“ visose valstybėse narėse, taip pat taikyti sankcijas už užterštas tinkamas perdirbti medžiagas. Būtų labai naudinga MVĮ, diegiančioms svarbias inovacijas atliekų tvarkymo ir pakartotinio naudojimo srityse, įvesti aplinkosaugos (tausoti aplinką skatinančius) mokesčius arba vienkartinę mokesčių lengvatą.

2.3.6. EESRK labai pritaria pagrindiniams tikslams, nustatytiems Pagrindų direktyvoje⁽¹⁷⁾ dėl atliekų, kurioje numatoma, kad atliekos turi būti tvarkomos nesukeliant pavojaus žmonių sveikatai ir nepakenkiant aplinkai, būtent: nesukeliant pavojaus vandeniui, orui, dirvožemiui, augalams ar gyvūnams, nekeliant nepatogumų dėl triukšmo ar kvapų ir nedarant neigiamo poveikio kraštovaizdžiui ar ypač svarbioms vietovėms. Įmdamasi tolesnių veiksmy, EK turėtų įgyvendinti ES atliekų teisės aktus ir politiką, ieškodama įvairių atrankiojo atliekų surinkimo būdų (surinkimas „nuo durų“, atliekų surinkimo vietos, sąvartynai, kolektyviniai visuomenės veiksmai surenkant atliekas) ir įsteigdamą nacionalinį sąvartynų tinklą. Privalomas užstato grąžinimo sistemos vienkartinėms talpoms (PET, aliuminio, stikliniams) įvedimas (ir taikymo užtikrinimas), išmanus stambiųjų atliekų naudojimas (pakartotinio naudojimo centrai), atskirai surinktų atliekų rūšių praplėtimas (tekstilė, ekologiškai skaidžios medžiagos, pavojingos medžiagos) ir plačiau skatinamas kompostavimas namuose ir bendruomenėje, kartu su finansine bei technine parama komposto naudojimui, padės sumažinti atliekų šalinimo našatą.

2.3.7. PVO ir atitinkamos MVĮ (daugiausia atliekų tvarkymo įmonės) turėtų labiau ištraukti į susijusių sprendimų priėmimo procesą aplinkos apsaugos srityje ir nacionalinį įgyvendinimą. Valstybės narės turėtų sukurti finansinės paramos programas MVĮ, atliekančioms aktyvų vaidmenį atliekų surinkimo, atliekų perdirbimo, atliekų pakartotinio vertinimo srityje ir apskritai žiedinėje ekonomikoje.

2.3.8. Siekiant sumažinti mūsų ekologinį pėdsaką ir sustiprinti darnų vystymąsi, EESRK primygtinai ragina valstybes nares visiškai įgyvendinti žaliųjų viešųjų pirkimų strategijas taip, kad EK galėtų nuolat ir tiesiogiai tai prižiūrėti. EK turėtų primygtinai reikauti valstybėse narėse aplinkosaugos srityje veikiančių nacionalinių NVO dalyvauti rengiant žaliuosius viešuosius pirkimus ir patvirtinant pateikiamus pasiūlymus. Be to, EK turėtų pasiūlyti galimybę pasinaudoti ES lėšomis, siekiant padidinti teigiamą žaliųjų viešųjų pirkimų poveikį.

2.3.9. Aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūra⁽¹⁸⁾ turėtų būti reguliariai skelbiama, nuolat dalijantis atitinkama informacija. 2019 m. balandžio 4 d. paskelbtoje aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūroje minimas tyrimas, kurį atlikus apskaičiuota, kad visos visuomenės patiriamos išlaidos dėl galiojančių aplinkosaugos teisės aktų įgyvendinimo spragų siekia apie 55 mlrd. EUR per metus⁽¹⁹⁾.

2.3.10. Pastaruosius dvejus metus gerai veikė ES tarpusavio ekspertų keitimasis tarp valstybių narių aplinkos apsaugos agentūrų ir savivaldybių ir dėl to suinteresuotieji subjektai yra geriau informuoti. Vis dėlto valstybės narės turėtų internete skelbti daug daugiau informacijos apie naujas idėjas ir geriausias įgytą patirtį, užtikrindamos, kad būtų reguliariai skelbiama apie šių tarpusavio renginių turinį ir rezultatus. Aktyvesnis PVO ir MVĮ dalyvavimas gali paskatinti glaudesnę bendradarbiavimą techninėje ir verslo srityse ir greitesnį MVĮ galimybių pripažinimą. EESRK primygtinai ragina EK kiekvienais metais skelbti visuotines aplinkosaugai svarbias datas⁽²⁰⁾, taip raginant vietas suinteresuotuosius subjektus valstybėse narėse, kai sutelkiami arba finansuojami suinteresuotieji subjektai, įmonės, PVO ir valdžios institucijos ir jiems suteikiamos galimybės organizuoti atliekų surinkimo, valymo arba oro kokybės gerinimo renginius.

Pilietinės visuomenės vaidmuo įgyvendinant aplinkosaugos teisės aktus oro srityje

2.3.11. Dėl kyrančių sveikatos ir su aplinkosauga susijusių problemų valstybės narės turėtų gerinti bendrą oro kokybę ir į taršos prevencijos procesą aktyviau įtraukti NVO ir įmones. Šildymas namų ūkiuose naudojant anglis ir drėgną medieną, komercinių (pvz., plastiko, tekstilės), sodo ar kitų atliekų deginimas gryname ore, senos transporto priemonės, kurių varikliai išmeta daugiau teršalų, civilinė ir karinė aviacija⁽²¹⁾, kelių transportas, upių ir vandenynų kruiziniai laivai, taip pat kai kuri pramoninė ir žemės ūkio praktika – visa tai kelia didelę oro taršą.

⁽¹⁷⁾ 2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/98/EB dėl atliekų ir panaikinanti kai kurias direktyvas (OL L 312, 2008 11 22, p. 3), <http://ec.europa.eu/environment/waste/framework/>.

⁽¹⁸⁾ http://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/eir_2019.pdf.

⁽¹⁹⁾ http://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/study_costs_not_implementing_env_law.pdf.

⁽²⁰⁾ https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_environmental_dates.

⁽²¹⁾ EESRK nuomonė „Apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos taikymas aviacijos veiklai“ (OL C 288, 2017 8 31, p. 75).

2.3.12. EESRK visapusiškai vertina bendrą žemės ūkio politiką (BŽŪP), kuria nustatytos privalomos taisyklės dėl aplinkos apsaugos, siekiant remti tvarią plėtrą (SESV 11 straipsnis), dėl vartotojų apsaugos (12 straipsnis), dėl gyvūnų gerovės reikalavimų (13 straipsnis) ir pan. EESRK ragina EK toliau tobulinti šias sritis ir, pavyzdžiui, nustatyti naujas BŽŪP priemones, susijusias su oro kokybės gerinimu ir išmetamų teršalų kiekiu mažinimu. Vis dėlto, siekiant sumažinti išlaidas, kurių patiria mažosios įmonės ir ūkininkai, ES taip pat turėtų visapusiškai įgyvendinti sprendimą sukurti tinkamą alternatyviųjų degalų infrastruktūrą⁽²²⁾, kaip sutarta pagal Direktyvą 2014/94/ES dėl alternatyviųjų degalų infrastruktūros diegimo⁽²³⁾.

2.3.13. Siekdama sumažinti senų transporto priemonių keliamą oro taršą, EK turėtų sustabdyti tarpvalstybinę panaudotų automobilių, kurie yra senesni nei penkerių metų, prekybą. Siekiant sumažinti oro taršą, labai svarbu sumažinti krovinių vežimą keliais, pagerinti krovinių gabenimo geležinkeliais, jūra ir upėmis sąlygas, taip pat gyvenamose vietovėse diegti mažos taršos zonas. Kad būtų išvengta oro ir triukšmo taršos, reikia papildomų pastangų ir naudoti valstybių narių fondus, kad 2022–2027 m. dabar naudojami pasenę automobiliai su dyzeliniais varikliais būtų pakeisti elektromobiliais arba bent jau mažiau teršalų išskiriančiais varikliais.

2.3.14. Kad būtų pagerinta oro kokybė, EK turėtų padėti valstybėms narėms modernizuoti riedmenis, panaikinti greičio apribojimus ant geležinkelio linijų, įvesti elektroninę atstumu grindžiamą kelių rinkliavos sistemą sunkvežimiams visuose keliuose ir labiau diferencijuoti rinkliavos sistemą pagal išmetamą teršalų kiekį. Remdamosi nuolat vykdomu dialogu su NVO ir susijusiomis MVĮ, valstybės narės turėtų apmokestinti miesto kelius sostinėse (įskaitant spūsciu mokescio įvedimą iki 2025 m.) ir sukurti daugiau zonų pėstiesiems, didesnių parkų ir kitų žaliųjų zonų miestuose. NVO ir MVĮ turėtų būti aktyviai įtraukiamos, kai planuojamos ir diegiamos šios zonos, ir su jomis konsultuojamasi.

2.3.15. EESRK primygtinai ragina EK išnagrinėti galimybę priimti nuostatas dėl didesnio atsinaujinančiosios energijos kiekio naudojimo ir dėl atsinaujinančiųjų energijos išteklių dalies padidinimo elektros ir šildymo tiekimo srityse. Tiek NVO, tiek MVĮ turėtų aiškiai dalyvauti rengiant naujus nacionalinius energijos planus, kurie skatintų mažesnę energijos vartojimą, ypač iškastinio kuro. Šiuo atžvilgiu valstybės narės turėtų aptarti konkrečius ir įvykdomus planus; be to, reikėtų pripažinti geriausią patirtį ir suteikti reikiamą finansinių išteklių. Valstybės narės turėtų nuolat dalytis savo geriausia patirtimi aplinkosaugos srityje.

Pilietinės visuomenės vaidmuo įgyvendinant aplinkosaugos teisės aktus biologinės įvairovės srityje

2.3.16. EESRK, ypač kalbant apie poveikį biologinei įvairovei, labai svarbu, kad valstybės narės vykdytų viešąsias konsultacijas ankstyvame etape, kai dar galima rinktis ir vis dar yra galimybė išsamiai išanalizuoti alternatyvas. Pirmiausia valstybės narės ir kompetentingos valdžios institucijos yra atsakingos už tai, kad užtikrintų, kad plėtotojai rimtai atsižvelgtų į šį reikalavimą ir ankstyvuojant etapu skatintų viešąsias konsultacijas.

2.3.17. Siekiant sudaryti sąlygas PVO vykdyti tikras diskusijas su EK, reikia patikslinti EK veikimą (ypač kaip priimami sprendimai) ir jos lūkesčius (kokios informacijos tikimasi), pavyzdžiui, jeigu nesilaikoma aplinkosaugos teisės aktų arba jeigu kyla grėsmė biologinei įvairovei.

2.4. *Pilietinės visuomenės pasiūlymai dėl aplinkosaugos teisės aktų įgyvendinimo ir EK, kaip sutarčių sergėtojos, vaidmuo*

2.4.1. EESRK ragina EK pateikti pastabų nacionaliniams parlamentams, kai valstybė narė priima įstatymus dėl ES aplinkosaugos teisės aktų perkėlimo į nacionalinę teisę.

2.4.2. EESRK taip pat nori, kad EK, trečiųjų šalių prašymu, parengtų ir pateiktų pastabų atitinkamoms šalims, kai dėl problemos, susijusios su nacionalinės teisės nuostata, kuria ES aplinkosaugos teisės aktai perkeliama į nacionalinę teisę, kreipiamasi į aukščiausiąjį teismą.

2.4.3. EESRK prašo EK priminti valstybėms narėms, kad ES teisės aktuose nėra perteklinio perkėlimo į nacionalinę teisę sąvokos ir kad pagal ES aplinkosaugos teisės aktus reikalaujama, kad būtina nuolat imtis priemonių siekiant pagerinti aplinkos būklę. Todėl ES teisės aktais draudžiamas bet koks regresas.

⁽²²⁾ EESRK nuomonė „Alternatyviųjų degalų infrastruktūros diegimo veiksmų planas“ (OL C 262, 2018 7 25, p. 69).

⁽²³⁾ 2014 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/94/ES dėl alternatyviųjų degalų infrastruktūros diegimo (OL L 307, 2014 10 28, p. 1), <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2014/94/oj>.

2.4.4. EESRK taip pat ragina EK paaiškinti valstybėms narėms, kad pagal ES aplinkosaugos teisės aktus, kuriais leidžiama nukrypti nuo antrinės teisės aktų nuostatų, reikalaujama, kad šios nukrypti leidžiančios nuostatos būtų griežtai nustatytos valstybių, siekiant nepažeisti ES tikslų.

2.4.5. EESRK ragina EK ir toliau rengti gaires siekiant sudaryti palankesnes sąlygas aiškinti ir taikyti antrinės teisės aktus, susijusius su aplinkosauga, ypač siekiant dviejų dalykų:

- a) atsižvelgti į su sveikata susijusias problemas atliekant aplinkos apsaugos vertinimus,
- b) apibrėžti šlapynes pagal jų daugiavfunkciškumą.

2.4.6. ES turi padėti kurti ir stebėti vietos plėtros modelius ir skatinti aplinkos apsaugą. Todėl reikia reguliariau EK atliekamų patikrinimų vietos lygmeniu valstybėse narėse, siekiant užtikrinti, kad finansavimas iš ES būtų tinkamai naudojamas, o atitinkami viešojo ir privačiojo sektorių suinteresuotieji subjektai tinkamai įgyvendintų aplinkosaugos teisės aktus ir valdymą. Be to, tai galėtų būti atsakas į bendrą reikalavimą užtikrinti, kad visuomenė ir organizacijos, įsikūrusios atokiuose ES regionuose, būtų remiamos ir su jomis elgiama kaip su svarbia ES dalimi. EK taip pat turėtų užtikrinti, kad kiekvienoje valstybėje narėje būtų įdarbinta pakankamai darbuotojų, kurie būtų gerai apmokyti, srityse, susijusiose su galimybe susipažinti su informacija ir teise kreiptis į teismą, ir ypač patikrinimo srityje tam, kad jie galėtų stebėti, ar tinkamai laikomasi aplinkosaugos nuostatų.

2.4.7. EESRK ragina EK pirmininką už aplinkos apsaugą atsakingam Komisijos nariui suteikti didesnius įgaliojimus, ypač aplinkos apsaugos ir su sveikata susijusiais klausimais. Komisijos narys taip pat turėtų daug dėmesio skirti kaimo vietovių plėtros koordinavimui, gyvenimo kokybės gerinimui visur ir užtikrinimui, kad vietos įmonės laikytųsi sutartų ES aplinkos apsaugos reikalavimų, ir būti aktyvesnis šiose srityse. Konkurencinga ateities ekonomika turi tapti gražia ekonomika ir apimti visa, kad gražu ir gera: kultūrinę, meninę, aplinkos apsaugos ir vietinę veiklą, padedančią gerinti gyvenimo kokybę. Nacionalinis laimės rodiklis, o tai reiškia bendrą gerovę, siejamas su sveikesne ekonomika ir kuriantis geresnes ir tvaresnes ekonomines, socialines ir aplinkos apsaugos vertybes, kurias vėliau galima atkurti – turėtų būti pagrindinis mūsų tikslas.

2019 m. spalio 30 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*